

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1985
FORFATTER:	Thorkild Hamming
TITEL:	Heltene fra Kolding
KORT RESUME:	Slaget ved Kolding den 23. april 1849.

Heltene fra Kolding

Af Thorkild Hamming

I de mange år jeg har boet i Kolding, nærmere betegnet på Rædersvej, har jeg de hundreder af gange gået og cyklet ad Castenskjoldsvej uden at jeg - i hvert fald de første mange år - gjorde mig den ulejlighed at fundere over endsige undersøge, hvem vejen var opkaldt efter. Men efterhånden må det være gået op for mig, at denne vej ligesom Læssøgade og Olaf Ryes Gade havde fået sit navn efter en af de helte fra treårskrigen, der kæmpede i Kolding den 23. april 1849.

Både general Rye og oberst Læssøe faldt som bekendt under krigen, Rye i Fredericia-slaget den 6. juli 1849 og Læssøe i Istedslaget den 25. juli 1850, som også kostede general Schleppegrell livet. Mens de tre førstnævnte officerer alle har givet navn til gader i Kolding og Læssøe tilmed har fået en mindesten i byen, finder man ikke i vejviseren en gade med Schleppegrells navn, og når jeg nævner ham her, er det, fordi han var chef for den brigade, som Castenskiold tjenstgjorde ved den 23. april 1849, hvor han indskrev sit navn i den danske krigshistorie - og altså i Koldings gaderegister.

Castenskiold var ikke fra Kolding, men øvede den heldedåd her, der gav ham tilnavnet »Helten fra Kolding«. Iøvrigt kunne han, synes det mig, med større ret have været kaldt helten fra Fredericia, hvor han modigt og resolut afværgede sprængningen af en artilleripark, som danskerne erobrede fra slesvig-holstenerne og som disse på falderebet søgte



Løjtnant Ludvig Castenskiold.

at sprænge i luften for at den ikke skulle kunne bruges af de danske tropper. Men i Fredericiaslaget var konkurrencen om heltetitlet for hård for vor løjtnant, der iøvrigt gik krigen igennem uden, som sine tre officerskolleger med den høje charge, at lide den heldedød, som han - kunne man forledes til at

mene - havde fristet, men døde 82 gammel i 1905 på Diakonissestiftelsen. Ved hans begravelse var alle kongehusets hjemmевærende medlemmer tilstede: kong Christian IX, kejserinde Dagmar, dronning Alexandra, hertuginde af Cumberland, kronprinsparret og prinserne Valdemar og Hans.

Det var nu ikke i første række helten fra Kolding, men snarere excellencen Castenskiold, som den kongelige familie viste den sidste ære og påskønnelse af mangeårig tjeneste ved hoffet. Helten og hofmandens historie kommer vi tilbage til, først skal der berettes lidt om krigsbegivenhederne i Kolding i 1848 og 49.

Med sin beliggenhed umiddelbart nord for grænsen mellem kongeriget og hertugdømmet Slesvig, blev Kolding allerede fra krigens begyndelse påført megen uro og fortrædelighed. At den nyudnævnte overgeneral Hans Hedemann med sin ligeledes nyudnævnte kun 36-årige stabchef kaptajn Frederik Læssøe opslog deres hovedkvarter i Kolding i den første uge af krigen var vel til at bære. Mere belastende, men også oplevelsesrigt har det nok været, at en betydelig del af den 11.000 mand store danske armés forskellige afdelinger i løbet af krigens første uger passerede den lille by med kun 2.700 indbyggere. Virkelig tyngende blev det, da den danske hær efter nederlaget påskedag den 23. april 1848 ved Slesvig blev trukket tilbage til Fyn, og Jylland lå åbent for den prøjsiske general Wrangels fremtrængning. Wrangel gik den 2. maj over Kolding å og besatte det sydlige Jylland, og Kolding måtte tåle besættelsens trængsler det meste af maj måned, indtil Wrangel på Ruslands krav sidst på måneden fik ordre fra Berlin om at rømme Nørrejylland og dermed Kolding.

Kamphandlerne fortsatte dog i Sønderjylland, indtil der den 26. august kom en våbenhvile i stand,

som varede vinteren over. I den tid fandt der naturligvis ingen krigshandlinger sted, og den indkvartering af danske soldater - en husareskadron og et jægerkompagni - som Kolding måtte give plads for under våbenstilstanden, kan næppe have været den store byrde. Og at oberst Olaf Rye den 2. december blev forsat fra Sønderborg til Kolding, har vor by næppe beklaget. Rye selv var dog ikke begejstret for byttet. Et par dage før flytningen skrev han til sin kone: »Jeg sidder her i Sønderborg og ærgrer mig. Var det ikke midt i Krigen, søgte jeg min Afsked« og han fortsætter: »Endskønt du ikke vil komme til at more dig synderligt i Kolding . . . , ville jeg dog gerne, at du skulle komme derover«. Oberstinden og parrets lille søn ankom kort før jul, og blev i Kolding et par måneder, men da våbenstilstanden blev opsagt, fulgte Rye kone og barn hjem til København. Da han den 12. marts kom tilbage til Kolding, modtog han sin udnævnelse til general, og efter vegeteren og familiehygge i vintermånederne stod han i løbet af nogle uger som chef for »Ryes Brigade«.

Om de militære operationer i begyndelsen af april 1849 er det ikke lejligheden at berette her. Men nævnes bør det, at general Rye, der fra den 4. april var under fremrykning for at forene sin brigade med hærens hovedstyrke, der fra Als rykkede ind i Sundeved, hvor den med held angreb de fjendtlige styrker, fik ordre til omgående at vende tilbage til Koldingområdet, ligesom det blev pålagt hovedstyrkens chef ikke at fortsætte ud over de allerede vundne stillinger i Sundeved. Disse beslutninger var truffet af krigsministeren, som var blevet nervøs efter at have modtaget efterretninger om slesvig-holstenernes og den tyske forbundshærs samlede styrke; og efter det forsmædelige nederlag for vor flåde den 5. april ved Eckernförde, hvor linieskibet

»Christian VIII« sprang i luften og fregatten »Gefion« blev erobret, blev det besluttet, at hovedstyrken skulle gå tilbage til Als, hvorfra brigaderne Moltke og Schleppegrell blev overført til Fyn.

Den prøjsiske general Bonin kunne derefter uanstøvet føre den slesvig-holstenske oprørshær op gennem Nordslesvig, og da den danske hærledelse for at skåne byen for ødelæggelser ikke havde til hensigt at gøre forsøg på at holde Kolding i tilfælde af et større fjendtligt angreb, kunne slesvig-holstenerne den 20. april uden at møde synderlig modstand gå over Jyllands Rubicon, som det beskedne vandløb, der gennemstrømmer vor by, kaldes af Jens Jørgen Fyhn, og besætte byen. Straks efter blev det dog besluttet at tilbageerobre den lille by ved grænsen til hertugdømmerne. Hvorfor den øverstkommanderende, general Bülow, der var blevet udnævnt til posten så sent som den 15. april, ændrede beslutning så brat i løbet af den første uge på den høje post, er der delte meninger om. Man har formentlig fejlvurderet de tyske styrkers størrelse både før og efter den 20. april og vel også modstanderens vilje til at holde Kolding. Måske har det også været af betydning, at man regnede med større forståelse hos englænderne og navnlig hos russerne for en anselig dansk magtmanifestation i kongeriget end i hertugdømmerne.

Endelig kan det have spillet ind, at Bülow fra ministrene H. N. Clausen, Madvig og Sponneck havde modtaget et brev, hvori de gav udtryk for, at de forudsatte, at generalen var sig sin stilling og sit ansvar som kommanderende general bevidst, og at han, såfremt han følte sig trykket af indblanding fra krigsministeriet, kunne regne med fuld støtte i statsrådet. Hvorom alting er, så blev Bülows stab og brigaderne Moltke og Schleppegrell ført over Lillebælt, hvad general Bonin naturligvis var blevet in-

formeret om af sine efterretningsfolk, så det stort tænkte angreb på Kolding den 23. april af de danske styrker, der i denne kamp foruden af de nævnte brigader også bestod af Ryes korps, blev mødt af en velforberedt modstand. Kampene blev meget heftige og deres forløb særdeles indviklet. Men resultatet blev, at oprørerne hen på eftermiddagen sad tilbage med en slemt molestreret by, hvor general Bonin, der tog ind i Ryes gamle kvarter i Madsens gæstgivergård, fra sit vindue kunne skue ud over de mange nedbrændte gårde og sønderskudte tage. Byen var så sandelig ikke blevet skånet for krigens ødelæggelser. Et øjenvidne har senere optegnet sine indtryk fra de begivenhedsrige apirdage, som han oplevede som 13-årig elev i Kolding lærde Skole. Han fortæller om de forhåbninger, man gjorde sig i Kolding, da det rygtedes, at de danske styrker havde til hensigt at befri byen, og slutter sin beretning således: »Den 23de April, da de Danske angreb og uddrev Tydskerne af Kolding, vilde dog ikke blive en Glædesdag, derimod hjemsøgte Ødelæggelse, Kummer for de Kjære og Bedrøvelse over de Danskes Ulykke den lille fredelige Stad. – Dog Tiden læger alle Sorger, og nu er de bitre Minder udslættede, den Fremmede vil nu kunne see nye smukke Bygninger opførte i stedet for dem, der bleve nedskudte, og ingen Koldingenser kan sige sig fri for at være lidt stolt af at kunne veilede den Fremmede, idet han viser omkring paa de Steder, hvor Kuglerne havde deres Spil«.

Bülows plan for generobringen var, at Schleppegrell og Moltke skulle angribe byen fra henholdsvis øst og nord, mens Rye – hvis korps, som Læssøe gjorde tjeneste ved efter at være blevet afsat som stabschef ved overkommandoen, stod opmarcheret i Harte – skulle forcere Kolding å ved Ejstrup og trænge frem mod byen over Seest. Mens Rye, der

altså efter planen skulle omgå fjenden, var på nippet til selv at blive omgået og derfor fik ordre til at trække sine tropper tilbage, lykkedes det for Moltke og Schleppegrell at løse deres opgave. De fik drevet fjenden ud af byen efter blodige kampe, hvorunder der faldt 151, mens næsten 400 blev såret og 131 blev taget til fange – og byen overøst med fjendtlige brandgranater og kanonkugler.

Den kamp, der bibragte Castenskiold heltenavnet, blev udkæmpet omtrent på det sted, hvor Mindevej nu munder ud i Fynsvej. General Bonin skriver i sin rapport: »Hauptmann v. Schöning havde nogle hundrede skridt fra Koldings østlige udkant ved vejen mod Fredericia bygget en forskansning på en vel beliggende bakke og bemanded den med sit kompagni. Herfra slog han alle angreb tilbage og tilføjede derved fjenden følelige tab«.

Det var altså nødvendigt at uskadeliggøre skansernes mandskab, før Schleppegrell kunne rykke ind i byen med sine styrker. Generalen befalede derfor et jægerkorps og en halveskadron husarer, der var under kommando af Castenskiold, at gå til angreb. Jægerne skulle – støttet af to kanoner – rykke frem over en eng syd for Dyrehavegård, altså gennem det område, der nu udgør den østlige del af byparken. Når de var så langt fremme, at de kunne storme skanserne, skulle husarerne angribe fjenden i ryggen. Jægerne rykkede frem mod skanserne »med megen Omsigt og Raskhed, benyttende hvert dækkende Hegn«, men ikke så hurtigt som ønsket af brigadestaben. Så da Castenskiold, der efter ordre fra sin eskadronchef rykkede langsomt frem ad vejen fra øst, passerede »den høje Bakke Ø. for Skovmølle, hvor den commanderende General og Commandeuren for 3die Brigade (Schleppegrell) med deres respective Stabe opholdt sig, blev han tilskyndet til uopholdeligt at foretage sit Angreb«, og

med et »er husarerne bange« klingende i øret, lod han sig forlede til at kommandere: »avancer! – march! – march!« og jog i spidsen for sine husarer frem mod skansen, hvor han og hans folk blev mødt af en kugleregn, der ikke kunne forfejle sit mål. 10 husarer faldt, 19 blev såret, tre fanget og 39 heste blev skudt ned deriblandt Castenskiolds egen. Selv fik han en kugle gennem kepien, men reddede sig bag et gærde ned til stranden; »her traf jeg 2 Husarer, Hvidovre og Katrineberg« skriver Castenskiold i sin rapport om »affairen« og fortsætter: »Efter at have ligget i nogen Tid dækkede, krøb vi på Hænder og Fødder langs Gærdet til vi vare i Sikkerhed«. Således sluttede altså den episode i krigen, som af general Bonin blev karakteriseret som »et af disse dristige rytterangreb, på hvilke det danske kavaleri allerede i tidligere felttog har givet glimrende beviser.«

Schleppegrell skriver i sin melding om angrebet: »Uagtet Avantgardens Artilleri beskød Fjenden, formaaede 3. Jægerkorps og 2 Compagnier af 5. Linie Bataillon ikke at fordrive ham fra disse Forskandsninger. For at tage disse, der var aabne, i Ryggen, lod jeg den halve Husarescadron under Lieutenant Castenskiold rykke frem til Angreb langs Chausséen, medens Infanteriet og Jægerne samtidig skulde angribe Fronten. Uagtet denne Chock udførtes med overordentlig Bravour, bragte den dog intet Resultat tilveje, formentlig fordi Jægernes Fremrykken ikke skete samtidig med Cavaleriets angreb.«

Skansen blev lidt senere rømmet, da de mere besindige fynske jægere og de to kompagnier, der nævnes i Schleppegrells melding, gik til angreb, hvorefter Schleppegrell kunne rykke ind i byen, hvor hans brigade blev forenet med Moltkes: Kolding var generobret i et par timer, men da den del



Otto Bache malede på bestilling af brygger Carl Jacobsen dette billede af husarernes angreb på skanserne ved Fynsvej. Maleriet hænger nu i det store trapperum på Kolding Rådhus.

af planen, der skulle have været realiseret af Rye, måtte opgives, bestemte Bülow sig for at afbryde slaget, hvorefter Rye begyndte sit berømmelige tilbagetog gennem Jylland, mens Bülow trak hovedparten af sine tropper via Fredericia tilbage til Fyn.

Dagen efter kampene i Kolding sendte kaptajn Schöning et brev til »den Königlich Dänischen Lieutenant in der Garde-Husaren Division, Herrn von Kastenskiold, Hochwohlgeboren«, hvori han skrev:

»Når jeg sender Deres højvelbårenhed disse linier under en så nøjagtig adresse, er det fordi jeg går ud

fra, at mine folks udsagn er rigtigt, og at De er den officer, der ved attacken mod skansen ved vejen fra Fredericia den 23. d. m. kom derfra med livet i behold. (Mine folk skulle kende Dem fra Slesvig).

Dette kække angreb vil i Deres armé blive værdsat på samme måde, som det i fuldt mål er blevet i vor. Under alle omstændigheder hører det blandt de mest glansfulde våbenbedrifter i kavaleriets historie.

Efter at hesten var skudt under Dem og De løb langs vejen, kom min ordre til ikke at skyde på

Dem allerede for sent, men i enhver jægers hjerte var dette forsæt allerede fattet. Måtte den velfortjente hæder blive Dem rigelig til del, fra vor side vil De, kan jeg forsikre Dem, møde den største ære og anerkendelse, og De må derfor tillade os som en ærbødig anerkendelse at tilbagelevere Deres pistol, som er det eneste vi fjernede fra Deres døde hest.

Modtag til slut endnu engang forsikringen om vor allerstørste højagtelse.

von Schöning
Hauptmann und Chef der 1ster Compagnie
des 1sten Schleswig-Holsteinschen
Jäger Corps.
Für sich und im Namen seiner
Offiziere und Soldaten.«

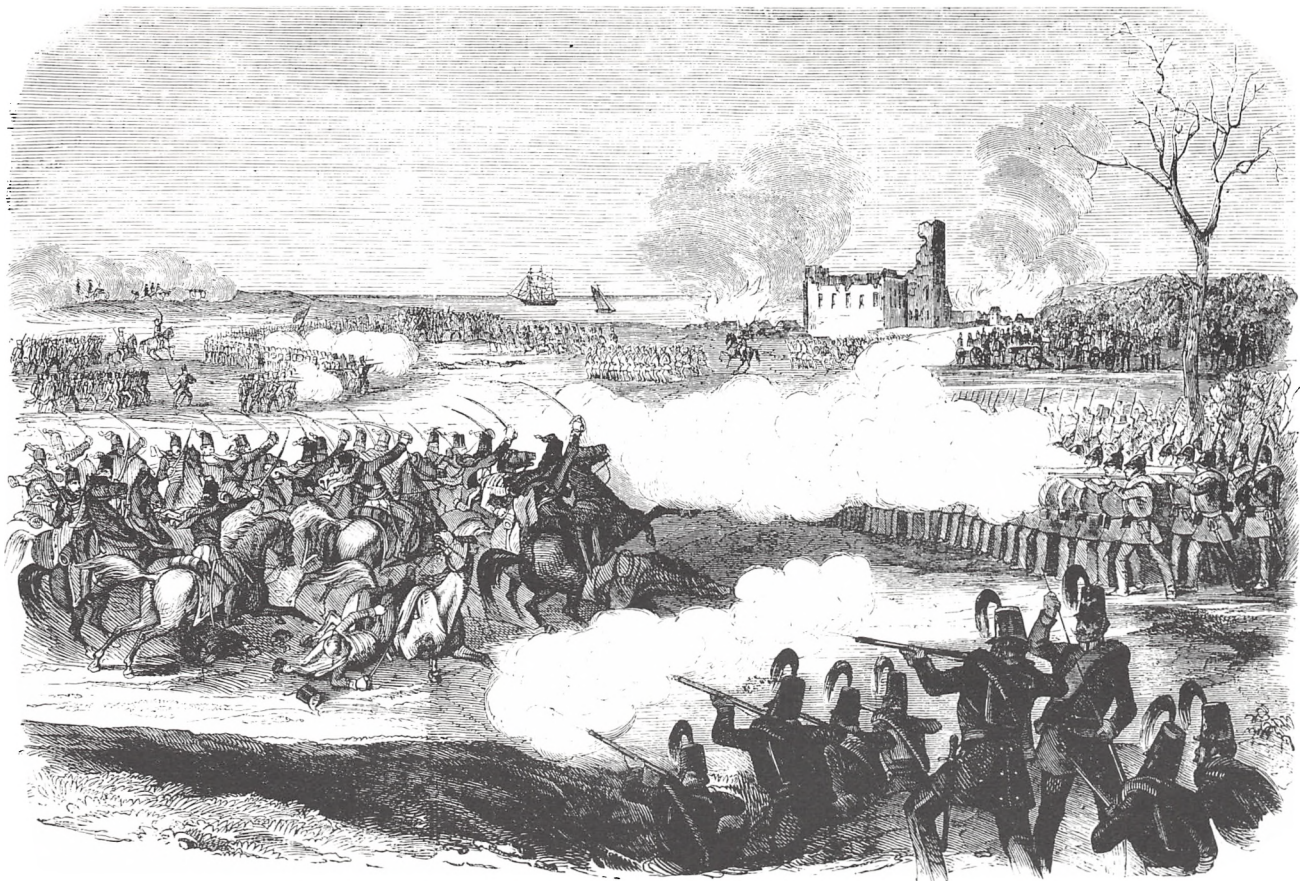
Som det fremgår af brevet, har Castenskiold ikke »roligt tømt sadeltaskerne på den faldne hest«, som nogle af dem, der har berettet om hændelsen vil vide. Han løb fornuftigvis sin vej. Og når Museet på Koldinghus i dag kan udstille de to pistoler i krigsmindesamlingen, skyldes det i første række den ridderlige kaptajn Schiöning, der sendte Castenskiold pistolerne med ovenstående brev, og dernæst Castenskiold, der 50 år efter begivenheden på museets opfordring forærede det pistolerne. Da brevet og pistolerne »ad omveje« nåede frem til Castenskiold, takkede han Schöning i et brev, hvori han bl. a. skrev, at det ridderlige og for ham alt for smigrende indhold borger for, at det er ført i penen af en prøjsisk officer, at han foreløbig vil lade det vente til bedre tider at give udtryk for sin dybt-følte tak og han giver udtryk for håbet om, at det må lykkes for ham at overbringe en så tapper fjende sin mundtlige tak.

I sadeltaskerne, som altså ikke blev tømt, lå også

Castenskiolds feltpibe, men den ridderlige prøjsiske kaptajn fjernede jo ifølge eget udsagn kun pistolerne, så hvor piben er blevet af, er ikke godt at vide – under danskernes hastige og blodige visit i Kolding hin aprilsdag har der næppe været tid til at lede efter den. Castenskiold må imidlertid have delagtiggjort sine omgivelser i sit savn, hvad man så vel forstår. Hvorom alting er, så forærede general Blücher, der under felttoget fulgte den såkaldte »husar-division« og således overværede det berømmelige husarangreb i Kolding, Castenskiold en værdig erstatning for den mistede pibe, nemlig en merskumpibe, hvis udskårne hoved skulle være et portræt af den berømte general Blücher fra Waterloo, som giv-eren var i slægt med. Også denne raritet finder man i montren med pistolerne.

Castenskiold kom altså helskindet og hurtigt derefter med sine pistoler i behold, ny fin pibe, helteglorie og ridderkors fra kampene i Kolding, der sad tilbage med smerterne. Kjøbenhavnsposten fra lørdag den 28. april opregner alle de afbrændte bygninger og gårde i Kolding og skriver derefter, at »selv efter at Kampen i mandags var endt, har den kannibalske Fjende fortsat sit Raseri mod den ulykkelige By med Plyndring og Ødelæggelse; han afholdt endog Borgerne fra at slukke Ilden. . . Kjøbmand I. Aagaard og Handelsbetjent Barret ere slæbte bort, fordi de havde gjort activ Modstand. Amtmand Lehmann, der kom fra Veile for om muligt at virke til Fordeel for Byen, skal være arresteret«.

Orla Lehmann blev efter martsministeriets sprængning i november udnævnt til amtmand over Vejle amt, og da efterretningerne om ulykkerne i Kolding nåede frem til amtsgården, begav han sig straks til Kolding for som øverste civile myndighed at yde borgerne i den ilde tilredte by hjælp og be-



Schlacht bei Rønbjerg am 23. April.

skyttelse. Han blev imidlertid ikke af tyskerne modtaget med den respekt, han som kongelig dansk embedsmand havde ventet, men blev overfuset med de værste skældsord og udsat for korporlig overlast. Da han blev stedt for Bonin, dekreterede generalen, at Lehmann var en person af en sådan politisk betydning, at han skulle føres til oprørsregeringen, hvorefter den tidligere minister trods sine protester

mod den folkeretsstridige handling blev ført til Slesvig og indsat på Gottorp slot og senere overført til fæstningen i Rendsborg, hvorfra han først blev løsladt den 11. august.

Allerede en måned forinden var der sluttet våbenstilstand. I et brev fra Kolding den 2. august 1849 – gengivet af Fyhn i hans »Kolding i Tidsrummet 1848 til 1860« står der: »Endelig – ja endelig ere vi

blevne Tydskerne qvit. Imorgen er det netop 15 uger siden Insurgenterne trængte herind og besatte Kolding, og i den tid have vi naturligviis været indlemmede i det meerumschlungne, stammverwandte »Schleswigholstein«... Imorges forlode altsaa de sidste Rigstroppe Jylland; det var en Deel af 12te Regiment og af dem, som skulde forblive i Slesvig under Vaabenstilstanden... Da Preusserne vare borte, blev her i Kolding et temmeligt Røre i Forventning af de Danskes Ankomst. Det varede kun nogle faa Øieblikke, før i alle Gader og Stræder Dannebrog vaiede i større eller mindre Format efter Evne og Leilighed fra mange Huse, og en stor mængde Mennesker fra Byen og fra Landet i Syd og Nord bølgede igjennem Gaderne for at være med at byde de kjære Gjester, vore tappe Krigere, et hjerteligt Velkommen«. Koldings rolle i treårskrigen var nu udspillet.

Om Castenskiolds bedrifter i den første slesvigske krig efter Fredericiaslaget melder mine kilder kun, at han deltog i Istedslaget, hvad man vel næsten kunne sige sig selv, for hvordan skulle Danmark kun godt og vel et par år efter, at styrkerne med megen møje var kommet op på 14.000 mand, have kunnet opstille 40.000 mand forud for dette slag, hvis ikke alt, hvad der kunne krybe og gå, havde været sat ind og alle professionelle officerer været i aktion. Og Castenskiold var professionel officer. Kun 12½ år gammel blev han elev på Landkadet-Akademiet, som den senere kong Christian IX kort forinden var udgået fra. Ved adgangseksamen til dette hæderkronede akademi bragte den unge Castenskiold sig imidlertid i vanskeligheder, som hans fars regimentschef dog fik bragt ham ud af ved at skrive følgende brev til landsfaderen:

Allernaadigste Konge!

Det er ikke paa egne, men paa min kiære Kammerats Vegne, at jeg i Dag allerunderdanigst vover at nærme mig Deres Majestæt, idet jeg paa det inderligste trygler om, at denne Dristighed, der ene har sin Grund i min ubegrænsede Tillid til Deres Majestæts Landsfaderlige Naade, ei maa miskiendes? Sagen er, Deres Majestæt, denne:

Ved den nu afholdte Examen paa Landcadetacademiet skal Cadet Castenschiold, en Søn af vor Oberstløjtnant, og Cadet Wegener, en Svoger til herværende Oberst Castenschiold, have tildraget sig Mistanke om: den Første at have hjulpet den Sidste ved Udarbejdelsen af en Stiil. Endskiønt man her – med Kiendskab til begges Kundskaber – ei begriber det eller anseer det sket, saa ere dog Forældrene i en gruelig Ængstelse for de Følger, en saadan Mistanke kunne have paa deres Børns Fremtid. Kammerherreinde Wegener, hvis Søn Cadet Wegener er, har Efterretningen spændt saaledes, at man ei var uden Ængstelse for hendes Helbred, og Oberstlieutnanten er halv fortvivlet for sin Søn. Begge Castenschiolderne valgte derfor at kaste sig for Deres Majestæts Fødder og bede Dem være, hvad De altid var: en naadig Konge, der – havde end Brøde fundet Sted – vilde lade Naade gaa for Ret!

Allernaadigste Konge!

Er end en Forseelse af den Natur lidt strafværdig, vilde Deres Majestæt som Fader dog ei mere ynde den Søn, der trods Frygt for Straf hjalp sin Kammerat, end den, der nægtede Hjælp? Og er det at bede og søge om Hjælp nogen kapital Forbrydelse? Kunde det ei afgjøres ved en lille Arrest uden at have videre Indflydelse paa de unge Menneskers Fremtid? Tilgiv, Allernaadigste Konge, hvert Ord, jeg har vovet at tale, men sandeligen jeg har seet saa megen

Sorg og saa mange Taarer, at mit Hierte maatte tye til Dem, der altid, hvor De kunde, aftørrede Taarer.

Velsigne Gud og bevare Deres Majestæt!

Allerunderdanigst

Høegh Guldberg.

Frederik VI lod nåde gå for ret, drengene blev optaget på skolen, og den 1. november 1842 forlod Castenskiold akademiet som sekondløjtnant og blev beordret til tjeneste ved 2. dragonregiment i Itzehoe. Her fik han efter nogle års tjeneste følgende bedømmelse: »dygtig rytter, anvender flid på videre uddannelse til dygtig cavaleriofficer, viser lyst til tjenesten og giver de bedste forhåbninger.«

Da oprøret brød ud i marts 1848, fik officererne i hertugdømmerne af den provisoriske regering i Rendsborg tilbudt uhindret rejse til nærmeste havn, 50 rigsdaler i rejsepenge og en måneds løn, såfremt de ville forpligte sig til ikke at tjene imod oprørerne. Castenskiold og alle øvrige danskfødte officerer betakkede sig, hvorefter de blev ført til Rendsborg for senere at blive interneret i Altona og efter et mislykket flugtforsøg herfra sat i strengt fængsel i Segeberg. Først på sommeren blev de overført til Rendsborg, hvor de opholdt sig indtil våbenstilstanden blev sluttet sidst i august 1848, hvorefter de via Eckernförde rejste til København.

Castenskiold blev efter hjemkomsten beordret til tjeneste ved Gardehusarerne, og den eskadron, som han tilhørte, lå efter tilbagetrækningen i begyndelsen af april 1849 i kantonnement på Fyn, hvorfra den blev overført til Jylland med Schleppegrells brigade, som den var underlagt, for at medvirke ved Koldings befrielse.

Efter krigen gjorde Castenskiold tjeneste ved »Gardehusar Divisionen« og i dens »Conduitelister« fra årene 1850–53 finder vi følgende udtalelse om ham: »Meget dygtig, praktisk uddannet officer, legemlig rask med gode forstandsevner, er en god og rask rytter, duelig til at tjene i højere charger«. Denne vurdering har vel været medvirkende til, at han i 1854 blev kommanderet til at deltage i »Den kejserlige-kongelige østrigske manege« i Wien. Castenskiold fik dog ikke lejlighed til at fuldende dette kursus, for allerede samme år blev han hjemkaldt for at tiltræde som adjutant ved 3. kavaleribrigade, som tronfølgeren, prins Christian var chef for; og siden fulgte den fem år yngre Castenskiold trofast Glücksborgeren og hans hus.

Da prins Christian i 1858 rejste til Paris for at overbringe Napoleon III den danske konges lykønskninger i anledning af, at et attentat på kejseren var mislykket, var Castenskiold med i prinsens følge. Københavnerpressen holdt naturligvis sine læsere underrettet om prinsens modtagelse i det store udland. Om Castenskiold vakte opmærksomhed, vidste den ikke at berette, men den kunne fortælle sine læsere – til megen ærgrelse for en af dem, nemlig Frederik VII – at »alle lagde Mærke til Prindsens intelligente Ansigt, hans elegante Tournure og den Lethed, hvormed han bærer Uniform«. Denne kuriøse oplysning kan man finde i J. P. Trap: *Fra fire Kongers Tid*. Trap, der var kabinetssekretær under både Frederik VII og Christian IX, er skaberen af et af vor håndbogslitteraturs standardværker, der nu i 5. udgave stadig bærer hans navn: J. P. Trap: *Danmark*, ligesom han i en årrække var udgiver af Hof- og Statskalenderen. Han fandt også tid til at skrive ovennævnte memoirer, som A. D. Jørgensen, der i 1886 fik manuskriptet til gennemlæsning, karakteriserede som værende i høj grad

forargelige i deres brutale afsløringer og derfor fik tilbageholdt. De foreligger imidlertid nu i bogform, og vi kan der om vor helt finde enkelte oplysninger, som måske ikke ligefrem er forargelige, men heller ikke just flatterende. Da Castenskiold sammen med en anden af prins Christians adjutanter ved tronbestigelsen i 1863 kom ind i kongens adjutantstab, får han følgende ord med på vejen af Trap: »Castenskiold, bekendt af, at han havde ved Kolding pareret en fejlagtig givet Ordre og virkelig gjort et Cavallerichok mod en Skandse, en net Cavaler og ganske flink i Administrationen, blev senere Cavaler hos Dronningen. Ei heller han havde efter sit noget indolente Temperament godt af dens Slags Stillingen.«

Da der i 1874 var udsigt til ledighed i embedet som hofmarskal, gjorde man et forsøg med Castenskiold som fungerende hofmarskal, »men det faldt ikke godt ud. Castenskiold er en net og brav Mand af et vakkert Compartement, men han er for aandsdoven, og er altid bange for at blive for længe ved Hoffet, og saa skjænder Mama: Fru Sophie Castenskiold, der er en lille Satan i Ordets allerbedste Betydning, der bestandig og til Alle skildrer sin Ludvig som et Mønster paa, hvorledes en Mand ikke skal være og navnlig altid lægger ham til Last, at han ikke til enhver Tid er til Opvartning for hende, og det uagtet han er ansat som Dronningens opvartende Kammerherre«. Tjenstgørende kammerherre hos dronning Louise var han blevet allerede i 1866, og Trap beretter, at »Castenskiold er bleven Hofchef(!) hos Dronningen« i 1879, et hverv han bestred til dronning Louises død i 1898, hvorefter han blev tjenstgørende kammerherre hos kongen og ordensskatmester i ordenskapitlet.

På sine ældre dage mødte Castenskiold en anden skrivende hofmand. Det var C. H. Rørdam, der i tre

bøger i dagbogsform skildrer livet ved Christian IX's hof fra 1891 til 1906. Rørdam var adjutant hos kongen til han i 1898 faldt for aldersgrænsen som kaptajn, hvorefter han de følgende syv år virkede som intendant ved den kongelige civilliste. Der er intet forargeligt ved Rørdams bøger og ikke det, der ligner afsløringer, men de giver os nogle glimt



Mindestenen på Fynsvej, afsløret 1899.

af den gamle hofmand, som allerede et par dage efter Rørdams tiltræden figurerer i dagbogen med en oplysning om, at kammerherren, som så ofte både før og efter, var med i majestæternes følge på en udenlandsrejse. Et par måneder senere møder vi »Dronningens Hofchef, den ny Excellence Castenskiold . . . (som er) fast indkvarteret paa Bernstorff«, da var hoffets tro tjener blevet udnævnt til gehejme-konferensråd. Nogle år senere berettes det, at »bemeldte Excellence altid fortæller mig, hvor meget han i sin Lejlighed paa Christiansborg har lidt af Fodkulde« og den samme dag – den 11. januar 1896 – fortælles om kongeligt besøg i Casino til en folkekoncert, hvor der var mødt for få ekvipager frem til hjemkørslen, så prins Harald, Castenskiold og Rørdam må deles om en åbenbart meget lille vogn, hvori »Castenskiold maatte sidde paa mit Skjød. Det er saamænd første Gang, jeg har haft den Ære at have en Excellence paa Skjødet!«.

Lidt hofsladder bliver vi også indviet i, da Castenskiold »ovre hos mig (fortalte) om Besøget i Paris den Gang han fulgte daværende Prinds Christian dertil« og berettede om Napoleon III's manerer og fortæller om »de senere Rygter om den lille Prinds Napoleons Fødsel, som skal have været Grunden til Krinolinernes Fremkomst«.

Fra dagene omkring den 23. april 1899 findes desværre ingen optegnelser i dagbogen, men Rørdam betror os, at kongen ved taflet den 6. juli s. å. udbragte »en Skaal for de mange brave Veteraner, som idag mødes i Frederits i Mindet om den smukke Kamp idag for 50 Aar siden. Og da De, Castenskiold, er tilstede her som den eneste, der deltog i Slaget, vil jeg bede Dem modtage Skaalen!«. Og nogle dage før, den 31. maj, »mindede Kongen Castenskiold om, at det idag var Halvhundredearsdagen for Rytterifægtningen ved Aarhus og henvendte

i den Anledning nogle smukke Ord til Castenskiold for hans modige Optræden ved Kolding 1849, hvortil C. svarede, at han hellere havde været med ved Aarhus«.

Det skal formentlig kun opfattes som den slebne hofmands artighed over for sin kongelige arbejdsgiver, men det kan vel ikke ganske udelukkes, at den gamle excellence med årene er blevet træt af at være helt – eller i det mindste uheldig helt – og at han stadig er tynget af ansvaret for de ti husarers meningsløse død. I det brev af 17. april 1899, hvor han lover »Hr. Museumsdirecteur, Tandlæge Friis« at forære Museet på Koldinghus pistolerne og kaptajn Schönings brev, skriver han: »er det muligt at opnaae, vilde jeg meget gjerne have, at dette Brev m. m. ikke kom i *nogensomhelst* Avis. En Bøn har jeg, om De venligst vilde modtage en Krands fra mig . . . som jeg ønsker anbragt paa Thaulov Kirkegaard paa mine Husarers Grav«.